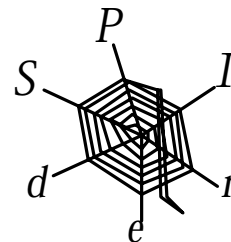

SPIDER Koerier

November 2002

www.st-spider.nl

■ Redactioneel

In deze Koerier een uitgebreide terugblik op de laatste plenaire sessie over de Kloof tussen ontwikkelen en testen met twee artikelen. Tevens hebben we een reactie ontvangen op het ROI artikel van David Rico uit de vorige Koerier. Maar we beginnen met de kennismaking van Paul Siemons. In de nieuwsrubriek staat een verzoek voor papers en een oproep voor cases ten behoeve van een promotieonderzoek.

De plenaire sessie wordt op 19 november verzorgd door de werkgroep SPI in kleine organisaties, waarin zij de bevindingen uit de werkgroep zullen presenteren, met als onderwerp: "Handboek Jan Soldaat": Starterkit voor het stapsgewijs invoeren van procesverbetering. In de volgende Koerier zal hier een uitgebreid verslag van worden gedaan.

We eindigen de redactionele mededelingen met het afscheid van Maarten Wijsman uit de redactie: Maarten, bedankt voor je enthousiasme! De eerstvolgende SPIDER Koerier zal midden januari 2003 verschijnen. Uw kopij hiervoor is welkom tot en met 16 december 2002. Voor artikelen, advertenties en aanmelding van evenementen voor de agendarubriek kunt u contact opnemen met de redactie (redactie@spider.nl).

Inhoudsopgave

■ Redactioneel	1
■ Van het bestuur	1
■ De kloof tussen ontwikkelen en testen	2
■ Grote vissen zwemmen diep	2
■ Discussie: De kloof tussen Ontwikkeling en Testen ..	2
■ Resultaten van de werkgroep: Overbruggen van de kloof	3
■ Toetje	3
■ Geen kloof, wel testorganisatie	3
■ "De onzin van ROI-schattingen"	4
■ Plenaire sessie 19 november: "Handboek Jan Soldaat"	6
■ Werkgroepen SPIDER	6
■ Werkgroep "SPI Invoeringsstrategieën"	6
■ Werkgroep "Testprocesverbetering & SPI"	6
■ Werkgroep "Integrale SPI strategieën"	6
■ Werkgroep "Metrieken"	6
■ Werkgroep "SPI in kleine organisaties"	7
■ Nieuwsberichten	7
■ "Research project: case studies"	7
■ Handboek software metrieken	7
■ Press release - The Guide to IT Service Management, Volume I	7
■ Call for Papers: IWPC 2003, 11th International Workshop on Program Comprehension	7
■ Evenementenkalender	8
■ Colofon	9

■ Van het bestuur

Door Paul Siemons, Stichting SPIDER

Een lustrum is als een mijlpaal. Je staat eens uitgebreid stil om te beschouwen waar je eigenlijk staat. Je blikt eens terug om te zien hoe je daar terecht bent gekomen. Vervolgens moet je weer vooruitzien zodat opnieuw een koers uitgezet kan worden.

Ik heb me dit voorjaar uit betrokkenheid bij SPIDER beschikbaar gesteld bij het bestuur om in een soort klankbordrol mee te denken over de toekomstige richting van de stichting. Dat zou met een beperkte inspanning mijnerzijds toch een leuke bijdrage kunnen zijn voor SPIDER dacht ik. Tenslotte heeft SPIDER met z'n werkgroepen en plenaire sessies mij bij mijn eerste kennismaking met SPI, CMM en wat dies meer zei, een leuke opstap geboden waarmee ik aardig verder ben geholpen. Dus waarom -nu ik dat stadium zelf al weer achter me heb gelaten- niet iets teruggeven t.b.v. andere kennismakers en kenniszoekers?

Tja - ik had het natuurlijk kunnen weten. Naar aanleiding van het vertrek van Paul Hendriks - één van de SPIDER-mannen van het eerste uur - dreigde een acuut tekort aan Paulen in het bestuur; en zou ik, nu ik mijn belangstelling toch had getoond, niet toch ...? moet wie A zegt...? En dus, om een lang verhaal kort te maken, een "nieuwe" Paul in het bestuur die de taken van de "oude" overneemt. Lekker makkelijk ook, de actiepuntenlijst

De activiteiten van SPIDER worden gesponsord door financiële bijdragen van:

CMG.nl

Kza.nl

Atosorigin.com

Quint.nl

Sqs-group.nl

Sogeti.nl

hoeft niet eens te worden aangepast! En zo liggen dus de verantwoordelijkheid voor de contacten met de koerierredactie en de website en meer van dergelijke schone taken op m'n bord mij verlekkerd aan te kijken ;-)

Hoewel velen mij door mijn actieve bemoeienis met SPI, met SPIder, en met de werkgroepen Invoering en Metrieken in het bijzonder al kennen, toch een kort resume van mijn loopbaan: Leren programmeren op school en universiteit; Leren engineren en managen bij BSO en Signaal; Leren verbeteren en adviseren bij Signaal en Sioux. En nu leren ondernemen met Metrific.

Met deze achtergrond moet ik toch een nuttige bedrage kunnen leveren aan het opnieuw uitzetten van de koers van de lustrumvierende SPIder stichting. Een van de (kleine) veranderingen is al geïmplementeerd: het starten van een rubriek "van het bestuur". Deze rubriek zal, om ons wat meer smoel te geven, wisselend door de bestuursleden worden ingevuld. Ik hoop jullie met mijn nieuwe collega-bestuurders bij SPIder goed van dienst te kunnen zijn.

■ De kloof tussen ontwikkelen en testen

Door Marc den Haan

Introductie

De SPIder plenaire sessie van 26 september 2002 stond in het teken van testen. Centraal stond het verbeteren van de samenwerking tussen ontwikkelen en testen. De SPIder/TestNet werkgroep 'Testproces Verbeteren' verzorgde de presentaties en de discussie rond dit onderwerp. De avond werd afgesloten door Jef Jacobs van Philips, die een presentatie hield over een 'Metrics Based Verification and Validation Maturity Model'. De bijeenkomst werd druk bezocht door ruim 80 leden van SPIder en TestNet en ook in de pauzes werd aardig gediscussieerd.

Grote vissen zwemmen diep

Hans van Loenhoud van INQA vertelt waarom het belangrijk is om procesverbetering van ontwikkelen en testen gezamenlijk aan te pakken. Stel dat een bedrijf vijvers aanlegt; de klanten eisen dat er geen vissen in mogen zitten. Ontwikkelen bouwt de vijver en laat soms per ongeluk een vis in vijver achter. Die kun je aan de oppervlakte niet zien, dus steekt Testen er een schepnet in om te bepalen of de vijver visvrij is.

Indien beide processen niet erg volwassen zijn zal er een vijver ontstaan met veel achtergebleven vissen, waar Testen met een oppervlakkige haal van een klein schepnetje een paar visjes uit haalt. De klant zal dan denken een visvrije vijver te krijgen die in werkelijkheid nog vol met vis zit. Waarschijnlijk zal de klant naar een ander bedrijf stappen.

Beter ontwikkelen maar ambachtelijk testen levert de situatie op dat er veel minder vissen zijn. Maar misschien zit er ergens in de diepte nog een grote karper. Met het

kleine schepnetje vangt Testen hooguit een paar kleine visjes aan de oppervlakte. Testen zal niet serieus worden genomen als de klant later toch nog een grote vis aantreft. Het verbeteren van het Ontwikkelen loopt ook risico's te stoppen omdat Testen geen grote vissen vangt en dus het ontwikkelproces geen feedback kan geven.

Bij beter testen maar ambachtelijk ontwikkelen zal Testen met een groot schepnet zo goed als alle vissen wegvangen. De ontwikkelaars echter zullen bij het dichten van het lek weer nieuwe vissen in de vijver toelaten. Testen krijgt dan de schuld voor de vertraging omdat ze zo vaak met het schepnet in de weer zijn en veel vissen blijven vangen. Men loopt het risico af te glijden naar het laagste niveau.

Goed ontwikkelen en goed testen heeft tot gevolg dat er van meet af aan praktisch geen vissen in de vijver zitten en dat dat met enkele gerichte halen van een goed schepnet met zekerheid wordt vastgesteld.

Indien beide processen samen beter willen worden kan het sterkste proces het zwakkere proces omhoog trekken. Als ontwikkelen voorop loopt kan testen de best practices overnemen, op bedrijfsrisico's testen en toetsen en testen afstemmen op de kwaliteitsborgende maatregelen uit het ontwikkelproces. In het geval dat testen voorop loopt kan ontwikkelen zich bewust worden van de kwaliteitsaspecten en kan testen door analyse van de oorzaak van bevindingen via procesverbetering herhaling voorkomen. Belangrijk is dat beide processen professioneel ingericht worden en het bedrijfsdoel voor ogen hebben.

Discussie: De kloof tussen Ontwikkeling en Testen

Voorafgaand aan de discussie vinden twee presentaties plaats. Marlies Albersen van het Test Support Centrum van het Kadaster vertelt dat het Kadaster wel een eigen testorganisatie heeft maar dat er geen sprake is van een kloof.

Een eigen testorganisatie is nodig voor:

- Behoud en hergebruik van testkennis, testomgeving, testware en testdata
- Testen is een vak
- Thuisbasis voor testers
- Je zegt iets over de producten van een ander, dus zelf de zaken goed voor elkaar hebben

Er is geen kloof omdat:

- Samenwerking gezocht wordt, met behoud van ieders eigen rol
- Men vroeg betrokken is bij projecten en onderhoudsklussen
- Men tijdens testuitvoering 'fysiek' bij elkaar zit
- "Geïntegreerde" functionele test plaats vindt

- De testorganisatie is een afspiegeling van en volgt de werkwijze van de ontwikkelorganisatie

Niels Malotaux van N R Malotaux Consultancy geeft aan dat testen het meten van kwaliteit is en dat er geen sprake kan zijn van een kloof. Een ontwikkelproject zal een product met de afgesproken eigenschappen moeten opleveren op afgesproken tijd tegen afgesproken kosten. De projectmanager is verantwoordelijk voor het resultaat.

Niels hanteert in projecten de Cleanroom (1980) fundamentals. Deze zijn opgenomen in het incremental Cleanroom en Evolutionary (Gilb) ontwikkelmodel. Testen in dit model gaat ervan uit dat de uiteindelijke validatie foutloos moet zijn en dat dit mogelijk is. Eerdere verificaties zijn een spiegel voor de ontwikkelaars om te bepalen hoe ver ze van hun doel zijn en wat ze nog moeten leren. Taak van het management is het optimaliseren van de combinatie van verschillende functies voor het resultaat. Voor iedereen moet resultaat c.q. doelstellingen duidelijk zijn.

Uit de discussie komt naar voren dat een kloof tussen Ontwikkeling en Testen ongewenst is. Onafhankelijkheid en professionaliseren zullen leiden tot een grotere afstand tussen ontwikkelen en testen. Mogelijk is een zekere afstand nodig om het testen te waarderen en te laten groeien. Voor focus op de bedrijfsdoelen is samenwerking en goede communicatie nodig.

Resultaten van de werkgroep: Overbruggen van de kloof

De werkgroep SPIder/Testen 'Testproces Verbeteren' is afgelopen jaar bezig geweest met de vraag "Hoe beheerst om te gaan met de afstand tussen ontwikkelen en testen". Marc den Haan van INQA presenteert een model dat door de werkgroep ontwikkeld is. Het model onderkent vijf situaties (Initiatie, Specialisatie, Segregatie, Integratie en Optimalisatie) in de procesvolwassenheid van ontwikkelen en testen en de afstand tussen ontwikkelen en testen.

Vanaf de Initiatie zal men zich gaan focussen om zijn werk goed te doen (professionaliseren) en zullen de werelden uit elkaar groeien. Om te kunnen Optimaliseren zal men werelden bij elkaar moeten brengen en zich focussen op het gemeenschappelijke bedrijfsdoel, het goede werk doen. De Segregatie is een kritieke fase omdat hier de omslag moet plaats vinden. Gebeurt dit niet dan zal een crisis ontstaan.

Aan het management de schone taak om te bepalen welke fase men wil zitten. Natuurlijk wil iedereen het goede werk goed doen. Maar dit stelt hoge eisen om te gelijktijd te professionaliseren en focus op de bedrijfsdoelen te hebben en daarnaast elkanders werk te gaan waarderen. Verder vereist iedere situatie weer een andere managementstijl. Waarschijnlijk zullen alle fasen van Initiatie tot aan Optimalisatie doorlopen moeten worden en is Optimalisatie niet voor iedereen de beste fase. De kunst is om de afstand niet te groot te laten worden. Het

model is een hulpmiddel om te bepalen waar men zit, waar men heen wil en waar men rekening mee moet houden.

Toetje

Jef Jacobs presenteert tot slot het "Verification and Validation Maturity Model" en de huidige stand van zaken rond het model. Het model is ontwikkeld om te voorzien in een door de industrie geaccepteerd testproces ontwikkelmodel. Het model kent een vijftal niveaus (Initial, Repeatable, Defined, Managed & Aligned en Optimizing). Daarnaast kijkt het model naar de ontwikkeling van de fundamentele factoren: People, Technology, Process en Organisation voor meer continuïteit in de ontwikkeling. Metrieken volgens GQM-methode spelen een belangrijke rol om de ontwikkelingen te kunnen monitoren. Het model is ondertussen omgedoopt in "Verification and Validation Improvement Model" en bijna alle process areas zijn uitgewerkt.

Meer weten: website: www.st-spider.nl

Contactpersonen SPIder/TestNet werkgroep 'Testproces Verbeteren':

Marc den Haan: haan@inqa.nl

Dré Robben: dre.robben@sogeti.nl

■ Geen kloof, wel testorganisatie

Door Marlies Albersen, Testconsultant Kadaster

Inleiding

In de plenaire sessie discussie over de kloof tussen ontwikkelen en testen is onderstaande een bijdrage geweest van Marlies Albersen, testconsultant bij het Kadaster.

Testorganisatie

Bij het Kadaster kennen we een testorganisatie, niet om een kloof te creëren met ontwikkeling, maar om een betere gesprekspartner te zijn van de ontwikkelaars.

Een testorganisatie is een goede zaak om een aantal redenen:

- Behoud en hergebruik van testkennis, testomgeving en testdata.
Kennis en testware van een applicatie die is opgebouwd binnen een project wordt door de testers mee teruggenomen naar de testorganisatie en weer gebruikt bij het testen van onderhoud en beheer van de applicatie.
- Testen is een vak
Een testorganisatie biedt goede mogelijkheden om testvaardigheden ten aanzien van testtech-

nieken en middelen uit te bouwen en het niveau van testen binnen de organisatie verder te professionaliseren.

- **Thuisbasis voor testengineers**
Vanuit de testorganisatie is het mogelijk de testprojectleiders en de testengineers adequate steun te geven om hun rol in een project of onderhoudsopdracht goed te kunnen vervullen. Je geeft mee welke houding van ze verwacht wordt en het is een plek waar ze hun problemen met testen, of het nu gaat om het toepassen van een testtechniek of het rapporteren over bevindingen kwijt kunnen. Men kan informatie bij elkaar halen, zodat niet iedere keer het wiel opnieuw wordt uitgevonden.
- **Als tester moet je je eigen zaken goed voor elkaar hebben.**
Als tester zeg je iets over de producten van een ander. Je staat sterker wanneer jezelf je zaakjes goed voor elkaar hebt. Dat betekent dat er aandacht moet zijn voor de kwaliteit van de testproducten. Een testorganisatie is een goed middel om daar borg voor te staan.

Wij zijn geen voorstander van een kloof. We erkennen wel dat deze door een eigen testorganisatie zou kunnen ontstaan en gecultiveerd kan worden, maar vinden niet dat er op dit moment sprake is van een kloof tussen testen en ontwikkelen bij het Kadaster en wel om de volgende redenen:

- **Samenwerking, met behoud van ieders rol.**
We zoeken de samenwerking in projecten en onderhoudsopdrachten, maar wel met behoud van ieders rol. In de projecten zijn de testers projectmedewerker en streven ook het doel van het project na: op tijd, binnen budget een applicatie opleveren met een acceptabele kwaliteit. Bij onderhoud vindt afstemming plaats over de inhoud van de release en welke testactiviteiten uitgevoerd zullen worden, zodat de kans op verstoringen in productie zo klein mogelijk is.
- **Vroege betrokkenheid bij projecten en onderhoudsklussen**
Als een projectmanager start met het opstellen van een plan van aanpak wordt er al gevraagd welke testprojectleider beschikbaar is. De aangewezen testprojectleider kan direct beginnen met te praten over de wijze waarop het testtraject voor dit project gestalte moet gaan krijgen.
- **Tijdens testuitvoering 'fysiek' bij elkaar**
Bij de testuitvoering zitten de testers zoveel als mogelijk dicht bij de ontwikkelaars om een goed contact te kunnen onderhouden met de ontwikkelaars.
- **'Geïntegreerde' functionele test**
Wij kennen een geïntegreerde functionele test,

waarbij het geïntegreerde slaat op de samenwerking tussen de ontwikkelaar en de tester. Op basis van een FO dat voor 80 a 90% klaar is, worden door de tester testcondities opgesteld. Deze worden beoordeeld door de ontwikkelaar om te verifiëren of het FO op de juiste wijze is geïnterpreteerd. Dit levert meestal een aantal bevindingen op die duiden op onduidelijkheden in het FO en het commentaar van de ontwikkelaar draagt er toe bij dat het testontwerp wordt verbeterd.

Testorganisatie is afspiegeling van en volgt werkwijze van de ontwikkelorganisatie: De testorganisatie staat niet op zichzelf, maar volgt de ontwikkelorganisatie. Worden er andere werkwijzen gehanteerd bij ontwikkelen, dan proberen wij daar een goed testantwoord op te geven. De ambities van de testorganisatie moeten in de pas lopen met de ambities van de ontwikkelorganisatie. We kunnen als tester niet te ver voor de troepen uitlopen.

■ “De onzin van ROI-schattingen”

Door Hans Sassenburg

Introductie

In de SPIDER Koerier van September 2002 heb ik met belangstelling het artikel van David F. Rico gelezen met als titel “How to estimate ROI for Inspections, PSP, TSP, SW-CMM, ISO 9000 and CMMI”. Eindelijk een handvat voor kwaliteitsmanagers en adviseurs om hun bazen en klanten voor te rekenen, dat SPI-initiatieven alleen maar geld opleveren! De kost gaat voor de baat, maar de baat is vele malen groter dan de kost laat de eerste figuur al veelbelovend zien. De kosten/baten-verhouding van verschillende SPI-initiatieven varieert van 1:5 tot 1:37, dus wie durft zo'n initiatief nog ter discussie te stellen? Niemand? Ik denk het wel. In de jaren negentig zijn enorme bedragen uitgegeven aan SPI-programma's, waarbij vele mensen twee belangrijke conclusies hebben getrokken. In de eerste plaats blijkt de kosten/baten-verhouding in de praktijk nauwelijks te berekenen. In de tweede plaats zijn de spannende beloften zelden uitgekomen. Wie heeft er nu gelijk? Het zal uit de toonzetting in de inleiding wellicht al duidelijk zijn, dat ik niet zo onder de indruk ben van het verhaal. Naar mijn mening zijn er vele punten van kritiek aan te voeren. Ik zal me hier beperken tot een viertal zaken.

Trainingen alleen zijn niet voldoende

Het sturen van mensen naar een training betekent niet automatisch, dat zij hierna geleerde technieken zonder problemen kunnen toepassen. Iedereen zal dit herkennen. Soms kom je overenthousiast terug van een training, heb je allerlei visioenen wat je wilt gaan veranderen, maar na enkele dagen ben je weer geconfronteerd met de nuchtere realiteit. Het gat tussen de training en de dagelijkse praktijk bleek te groot te zijn. Trainingen hebben als doel mensen de basisbegrippen van bijvoorbeeld nieuwe technieken bij te brengen. De echte implementatie vindt echter plaats in

de praktijk. Hierbij gelden twee randvoorwaarden voor succes. In de eerste plaats dient de omgeving stabiel genoeg te zijn om de nieuwe technieken te kunnen uitproberen en er echte ervaring mee op te doen. In de tweede plaats is er begeleiding nodig om de mensen te helpen problemen tijdens de implementatie te bespreken en op te lossen.

Aannames zijn niet onderbouwd

Op tal van plaatsen worden aannames gemaakt. Zo wordt verondersteld, dat mensen die een PSP- of TSP-training hebben gevolgd foutloze software zullen schrijven (onderhoudskosten gelijk aan nul). Deze aanname is niet gebaseerd op onderbouwde cijfers uit de praktijk en bovendien zijn onderhoudskosten meer dan het oplossen van problemen in uitgeleverde software. Onderhoudskosten zijn ook het aanpassen van software voor gewijzigde omgevingen en met name het inbrengen van nieuwe functionaliteit. Ook wordt aangenomen dat het bereiken van CMMI niveau 2 en 3 een kwestie is van het ontwikkelen van 'policies' en 'procedures'. Was het maar zo ... Handboeken kunnen nuttig zijn, maar de essentie is dat een organisatie leert om op een andere, gedisciplineerde manier te werken. Dit omschakelen naar een andere werkwijze kost tijd en energie en laat zich niet zomaar in een bedrag uitdrukken. Het gaat om dus om de werkwijze in de praktijk en niet de werkwijze zoals die op papier beschreven staat. Bovendien is er nu juist wel onderzocht, dat er geen overduidelijk bewijs is dat het voldoen aan processtandaarden automatisch leidt tot een beter eindproduct waar klanten extra tevreden over zijn (zie bijvoorbeeld Kitchenham e.a., IEEE Software, Vol. 13, No. 1, 1996). Dit klinkt ook aannemelijk. Het gaat immers niet om het feit dat er een beschrijving van het proces bestaat. De kwaliteit van het proces zoals dat in de praktijk wordt uitgevoerd, is van belang.

Randvoorwaarden voor implementatie ontbreken

Wat mij altijd enorm aangesproken heeft aan een model als het CMM, is het feit dat er een gelaagde structuur is. Deze gelaagde structuur helpt organisaties om stapsgewijs veranderingen te identificeren en door te voeren. Op CMM niveau 1 hoeft men zich niet druk te maken om aspecten die pas op de hoogste niveaus aan bod komen. Investeren in die aspecten zullen zich niet of nauwelijks terugverdienen, omdat men daar nog niet aan toe is. En zo geldt voor elk model (bijvoorbeeld PSP of CMM) en elke techniek (bijvoorbeeld inspecties), dat er randvoorwaarden voor succesvolle implementatie zijn. Het is wel leuk om mensen naar een PSP-training te sturen, maar wat is het effect van zo'n training indien productontwikkeling gekenmerkt wordt door onstabiele en onvolledige requirements en dus veel dynamiek? Dan kan er beter eerst geïnvesteerd worden in zaken als 'requirements management' en 'requirements engineering'. De investering in een PSP-training zou zelfs contraproductief kunnen werken. Zo is ook niet duidelijk wat nu echte randvoorwaarden zijn voor het succesvol kunnen invoeren van inspecties. Kan dit al als CMM niveau 1 organisatie of vereist dit een CMM niveau 3 organisatie (waar pas voor het eerst gesproken wordt over 'Peer Reviews')? Ik zou zelf het antwoord niet met zekerheid kunnen geven. Waarschijnlijk is wel, dat de kosten/baten-

berekening andere uitkomsten geeft voor een CMM niveau 1 ten opzichte van een CMM niveau 3 organisatie. Of is dit ook een voor de hand liggende, maar wederom niet onderbouwde aanname? U ziet hoe makkelijk het is om voor de vuist weg gewichtige uitspraken te doen, maar hoe moeilijk het is om ze hard te maken.

Organisaties zijn uniek

Het grote gevaar van het artikel schuilt in het feit, dat er generalisaties plaatsvinden. Reeds eerder gaf ik aan, dat de aannames niet zijn onderbouwd. Maar er wordt toch gerefereerd aan ervaringscijfers, zult U wellicht denken? Soms gebeurt dit inderdaad. Maar, men mag niet zonder onderbouwing de resultaten van een enkele case study generaliseren. Laten we wel zijn. Tegenover elke positieve ervaring is helaas een veelvoud aan negatieve ervaringen te plaatsen, hetgeen het klakkeloos generaliseren desastreus ondermijnt. Het is daarom interessanter te onderzoeken waarom een case study positieve ervaringen liet zien. Wat was er uniek aan die situatie? Biedt die situatie de mogelijkheid om vooraf gestelde hypothesen te valideren of om vanuit die situatie hypothesen te genereren? En, onder welke aannames is de interne validiteit van de hypothesen te generaliseren voor andere, externe situaties?

Conclusie

Het artikel van David Rico is een uiterst naïeve benadering van de dagelijkse praktijk. Er wordt met aannames gegooid, die niet realistisch zijn en niet goed onderbouwd zijn. Het wordt voor adviseurs bijna verleidelijk om een nieuw model (bijvoorbeeld "Superior Benefit Model") te verzinnen, daar wat ingrediënten als inspecties en PSP in te stoppen, en uitgaande van enkele aannames voor te rekenen dat dit model nog meer oplevert dan bijvoorbeeld het CMMI. Onzin! Het is van belang om met de benen op de vloer elk model kritisch tegen het licht te houden. Wat kan het model bieden voor mijn organisatie? Wat zou ik nu kunnen gebruiken en wat zou op een later moment geschikt kunnen zijn, indien mijn organisatie wat verder is? Wat zou een goede implementatievorm zijn?

En voor de duidelijkheid. Ik wil beslist het potentiële nut van de genoemde modellen en technieken niet bestrijden, integendeel. Een nuchtere kijk op zaken lijkt me echter wel gewenst. Het klakkeloos kopiëren van de aannames en berekeningswijzen uit het genoemde artikel zou wel eens contraproductief kunnen werken.

Auteur

Hans Sassenburg (hsassenburg@se-cure.ch) is zelfstandig adviseur. Naast het geven van gastcolleges aan de Universiteit van Bern, houdt hij zich bezig met het schrijven van artikelen en boeken. Tevens voert hij onder supervisie van professor Egon Berghout (RuG) een promotieonderzoek uit naar het ontwerpen van een economisch beslissingsmodel ter ondersteuning van het vrijgaveproces van softwareapplicaties (zie ook www.se-cure.ch).

■ Plenaire sessie 19 november: “Handboek Jan Soldaat”

Starterkit voor het stapsgewijs invoeren van procesverbetering

Veel IT-organisaties, ongeacht of het om grote of kleine eenheden gaat, kennen problemen bij het ontwikkelen van software. De “silver bullet” die hieraan een einde moet maken is nog niet gevonden. Verbeteren van het softwareproces is de laatste 10 – 15 jaar wel een bewezen middel gebleken om de ontwikkeling van kwalitatief goede software te realiseren.

Echter, mede door de achtergrond van de gehanteerde modellen, zoals het overbekende CMM, met verbeterprogramma's van vele jaren, bestaat bij kleinere IT-eenheden een hoge drempel om aan software procesverbetering (SPI) te beginnen. Bovendien, als je er al aan begint: waarmee en hoe dan? Daarnaast geldt dat voor omvangrijke verbeterprogramma's op voorhand meestal geen tijd en geld beschikbaar is.

Tegen deze achtergrond – en vanuit de overtuiging dat ook kleinere IT-organisaties volop profijt kunnen hebben van goed ingerichte processen – is de SPIDER-werkgroep “SPI in Kleine Organisaties” gaan werken aan hulpmiddelen om procesverbetering ook bij kleinere IT-groepen op gang te brengen. Dit heeft geresulteerd in de “**Starterkit**”, een verzameling kaarten, waarmee een IT-eenheid van zo'n 5 tot 50 medewerkers een begin kan maken met stapsgewijze procesverbetering. Tijdens de plenaire bijeenkomst presenteert de werkgroep het eerste prototype en de eerste eigen ervaringen ermee aan een breder publiek.

PROGRAMMA

- 17.30 Ontvangst & koffie
- 16.00 Welkomstwoord door dagvoorzitter en mededelingen van het bestuur van Stichting Spider
- 16.10 Ger Fischer: Introductie Starterkit: Waarom en wat
- 16.40 Toepassen van de Starterkitkaarten: *Al doende leert men*
Interactieve sessie, onder begeleiding van leden werkgroep SPI in Kleine Organisaties
- 17.30 Pauze met broodjes
- 18.30 Presenteren resultaten: *Al doende leert men* (onder leiding van Ger Fischer)
- 19.00 Tjeu Naus: *Hoe werkt het in de praktijk?*
- 19.45 Sluiting, met gelegenheid tot napraten met elkaar en de werkgroepleden

■ Werkgroepen SPIDER

Werkgroep “SPI Invoeringsstrategieën”

De SPIDER Werkgroep Invoeringsstrategieën richt zich in ruime zin op alle facetten die te maken hebben met het invoeren van nieuwe werkwijzen. Belangrijke aspecten zijn daarbij het delen van ervaringen en meningen, het bieden van een klankbord voor het bespreken van ideeën en problemen en het volgen van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van SPI. Het principe “halen en brengen” is één van de belangrijkste kenmerken van onze werkgroep.

De WG bestaat uit zo'n twintig leden. De leden komen 5 a 6 maal per jaar bijeen op telkens wisselende locaties. De bijeenkomsten beginnen altijd om 16:00 en eindigen rond 20:00 en zijn inclusief een broodjesmaal ter versterking van de inwendige mens. De bijeenkomsten kennen al jarenlang een opkomst van 12-20 deelnemers.

De bijeenkomsten hebben altijd een onderwerp. De onderwerpen worden door één of meer sprekers ingeleid waarna ruimte is voor eigen inbreng en discussie. De volgende onderwerpen zijn daarbij bijvoorbeeld aan bod gekomen:

- SPICE/ISO15504
- het inrichten van een verbeterstructuur
- invoering van planning & tracking
- hoe meet je het succes van een invoeringsstrategie?
- invoering van quality assurance
- CMMI
- test management
- invoering van metrics
- commitment creëren en vasthouden

Voor de onderwerpen van 2002 verwijs ik gemakshalve naar: <http://www.st-spider.nl/WG/Invoer/Index.htm>, tab “bijeenkomsten”. Indien je geïnteresseerd bent in een kennismaking met onze werkgroep neem dan contact op met Jarl Meijer.

Contactpersoon: Jarl Meijer
telefoon: 06-28.27.3900
email: meijer@dceconsultants.com

Werkgroep “Testprocesverbetering & SPI”

Contactpersoon: Dré Robben
mobiel: 06 - 20 777 273
email: dre.robbe@sogeti.nl

Werkgroep “Integrale SPI strategieën”

Contactpersoon: Michel Rutgers
tel.: 020-4197211
email: michel.rutgers@spipartners.nl

Werkgroep “Metrieken”

Contactpersoon: Hans Vonk
tel.: 020 - 695 48 57, fax: 020 - 695 27 41
email: Hans@metric.nl

Werkgroep "SPI in kleine organisaties"

Contactpersonen: Ger Fischer, tel. 06 53 803 692

Tjeu Naus, tel: 0495-633221

e-mail: Tjeu.Naus@nbg-industrial.nl

■ **Nieuwsberichten**

"Research project: case studies"

Hans Sassenburg is deze zomer gestart met een promotieonderzoek met als werktitel: "A Quantitative Approach to Software Releasing". Dit onderzoek vindt plaats onder supervisie van Prof. Egon Berghout (Rijksuniversiteit Groningen). Doel van dit onderzoek is het ontwerpen van een beslismodel om het vrijgeven van een softwareapplicatie aan de hand van vooraf gedefinieerde criteria te ondersteunen. Een nadere beschrijving is te vinden op www.se-cure.ch.

In de eerste fase van dit onderzoek vindt een aantal case studies plaats om na te gaan hoe het vrijgeven van software in de praktijk verloopt. Bedrijven die geïnteresseerd zijn hieraan deel te nemen, kunnen vrijblijvend contact opnemen met Hans Sassenburg (hsassenburg@se-cure.ch, tel. +41.33.7334682).

Handboek software metrieken

De NESMA (Nederlandse Software Metrieke Gebruikers Associatie) heeft in samenwerking met GIA (Genootschap van Informatie Architecten) een nieuw handboek uitgebracht. Het handboek Softwaremetrieke is het eindproduct van de gelijknamige werkgroep, een samenwerkingsverband van beide organisaties.

Het handboek behandelt de verschillende soorten softwaremetrieke die men kan toepassen om het systeemontwikkeling- of onderhoudproces en ook de kwaliteit van het uiteindelijke softwareproduct te beheersen. De begrippen die een rol spelen bij metrieke worden uitgebreid besproken, evenals de stappen die men moet nemen om een meetprogramma succesvol te kunnen uitvoeren. De werkgroep heeft de metrieke gegroepeerd naar een aantal praktisch toepasbare hoofdtypen. Daarbij is een onderscheid gemaakt in metrieke voor kostenbeheersing, voortgangsbeheersing en kwaliteitsbeheersing.

Het handboek is bedoeld om organisaties houvast te geven bij het opzetten en uitvoeren van meetprogramma's. De werkgroep heeft daarbij geprobeerd de kloof tussen de theorie van het meten aan softwarekwaliteit en de praktijk van alledag, waarin relatief weinig daadwerkelijk wordt gemeten, te overbruggen. Het handboek is verkrijgbaar via het secretariaat van NESMA (030 6961464; office@nesma.nl).

Press release - The Guide to IT Service Management, Volume I

The Guide to IT Service Management provides an insight into the latest developments in the field of IT service management (ITSM). It contains in-depth articles regarding issues and trends in ITSM, providing a series of useful instruments that can be implemented immediately or used in the future to analyse how well any company is managing its IT services.

The Guide to IT Service Management contains a global survey of methodological approaches which have been used to design and implement successful IT service management strategies. It includes an examination of these various approaches, enabling you to build a platform on which your business can develop its IT service concepts. This will ensure that you too can implement a high quality and successful service management strategy which meets the needs of your customers.

More information about The Guide to IT Service Management can be found at the ITSM PORTAL:
<http://nl.itsmportal.net/goto/literatuur/boek/163.xml>

Copies of the Guide can be ordered at Amazon.com:
http://www.amazon.com/exec/obidos/ASIN/0201737922/t_oolestomanage-20/

Call for Papers: IWPC 2003, 11th International Workshop on Program Comprehension

Important Dates

Technical Papers due: December 20, 2002

Working sessions due: January 10, 2003

Tool demos due: January 10, 2003

Notification: January 31, 2003

Camera-ready papers due: February 28, 2003

Topics

Comprehending programs is one of the core software engineering activities from early implementation to long-term software evolution. Software reuse, inspection, reverse engineering, migration, and reengineering of software systems all critically depend on program comprehension.

IWPC 2003 will present the latest inventions, achievements and experiences in program comprehension research and practice. We invite you to participate in IWPC 2003 to help us build an exciting forum for exchanging ideas and experiences in this ever expanding and critical field of program comprehension.

We invite technical papers, tool demos, and working sessions on, but not limited to, the following topics:

- Theories, cognitive models, processes, and strategies for software comprehension
- Tools facilitating program comprehension

- Experiments and case studies with comprehension models, tools, and processes
- Reverse engineering strategies and technologies to support program comprehension
- Computer supported collaborative understanding
- Comprehending and visualizing software artifacts
- Comprehension during large scale maintenance, reengineering, and migration
- Understanding distributed and network-centric systems
- Understanding product line systems

Technical Papers

Papers should be original work, limited to 10 proceedings pages, and at most 6000 words. Papers must not have been previously published nor have been submitted to, or be in consideration for, any journal, book, or conference.

Working Sessions

We invite proposals for working sessions (90 minutes each) on any of the topic areas mentioned above. Working sessions are designed around a specific theme and should be more interactive and discussion-oriented.

Tool Demos

We also invite proposals for tool demos on any of the topic areas mentioned above. The proposal should include a description of the tool or environment, its applicability to program comprehension, and a brief description of the proposed type of demonstration.

Paper Submission

Submissions to IWPC 2003 will use the ICSE 2003 electronic submission process. Technical papers must conform to the IEEE paper guidelines.

IEEE Computer Society Press will publish the workshop proceedings. Short papers for accepted working sessions and tool demos will also be included in the proceedings.

Authors are expected to present their accepted papers or proposals a IWPC 2003 in Portland.

Contacts

General Chair: Hausi Müller, University of Victoria

<http://www.cs.uvic.ca/~hausi> ; hausi@cs.uvic.ca

Program Chairs

Rainer Koschke, University of Stuttgart

<http://www.informatik.uni-stuttgart.de/ifi/ps/rainer> ;

koschke@informatik.uni-stuttgart.de

Ken Wong, University of Alberta

<http://www.cs.ualberta.ca/~kenw> ; kenw@cs.ualberta.ca

Publicity Chair: Arie van Deursen, CWI

<http://www.cwi.nl/~ariel/>; Arie.van.Deursen@cwi.nl

■ Evenementenkalender

De evenementenkalender bevat een overzicht van internationale conferenties op het gebied van SPI, metriecken en softwareproductkwaliteit. Daarnaast zijn de activiteiten van SPIder opgenomen.

Op de website van de Europese Gemeenschap (www.cordis.lu) en op de website van het software engineering institute in Bilbao zijn meer interessante conferenties te vinden.

Ook nationale evenementen op het gebied van software-product- en procesverbetering kunnen in deze evenementenkalender worden opgenomen. Middels de SPIder Koerier kan een organisator van SPI-gerelateerde evenementen een selecte groep van geïnteresseerden bereiken. Voor commerciële evenementen zoals conferenties, workshops, lezingen en andersoortige bijeenkomsten vraagt de redactie een kleine bijdrage in de kosten.

De volgende SPIder Koerier zal volgens planning verschijnen midden januari 2003. We verzoeken u om aankondigingen voor de evenementenkalender uiterlijk op 16 december 2002 bij de redactie te bezorgen.

November:

4-6 november: **IST2002 event, Partnerships for the future**

Plaats: Bella Center, Kopenhagen

website: <http://2002.istevent.ccc.eu.int>

12 november: **Werkgroep "SPI in kleine organisaties"**

Onderwerp: Voorbespreking plenaire sessie

Website: www.st-spider.nl

14 november: **Werkgroep "Integrale SPI strategieën"**

Onderwerp: De integrale SPI aanpak

Contactpersoon: Michel Rutgers

tel.: 020-4197211

email: michel.rutgers@spipartners.nl

19 november: **SPIder plenaire sessie**

onderwerp: Handboek Jan Soldaat

plaats: Zalencentrum Bologna, Utrecht

tijd: 15.30 – 20.00 uur

info & aanmelding: Cantrijn secretariaten

website: www.st-spider.nl

20 november: **Werkgroep "Metrics"**

Onderwerp: Begroten in vroeg stadium

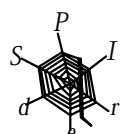
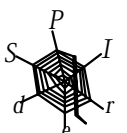
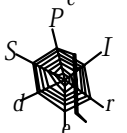
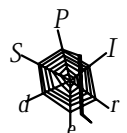
Website: www.st-spider.nl

18 – 22 november: **SPICE Training**

onderwerp: SPICE (ISO 15504) Assessor Training i.s.m. Alec Dorling (SPICE project manager)

plaats: Basel

info & aanmelding: www.synspace.com/d/seminars/sat.html

December:

3, 4, 5 december: ICSSEA 2002, SOFTWARE & SYSTEMS ENGINEERING and their APPLICATIONS

Onderwerp: The aim of the 15th edition of the ICSSEA Conference is to provide a critical survey of the current status of tools, methods, and processes for elaborating software and systems.

Plaats: CNAM Paris, France

Info: www.cnam.fr/CMSL

10 december: Werkgroep "SPI Invoeringsstrategieën", Woerden

Onderwerp: procesinrichting

Contactpersoon: Jarl Meijer

telefoon: 06-28.27.3900

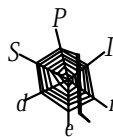
email: meijer@dceconsultants.com

16 december: Werkgroep "SPI in kleine organisaties"

Onderwerp: Nabespreking plenaire sessie

Website: www.st-spider.nl

2003:

15 januari: Werkgroep Testproces verbetering

contactpersoon: Dré Robben

telefoon: 06 - 20 777 273

email: dre.robbe@sogeti.nl

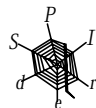
4 februari: Werkgroep "SPI Invoeringsstrategieën", Eindhoven

Onderwerp: meetbaar maken

Contactpersoon: Jarl Meijer

telefoon: 06-28.27.3900

email: meijer@dceconsultants.com

10, 11 mei: IWPC 2003, 11th International Workshop on Program Comprehension

Plaats: Hilton Portland Hotel, Portland, Oregon, USA

Info: www.iwpc2003.uvic.ca/

20 november 2003: European Systems Conference at electronica 2002

Plaats: München

Website: www.global-electronics.net

Kijk regelmatig op de SPIder website www.st-spider.nl voor actuele werkgroep mededelingen en bijeenkomsten. Alle SPIder werkgroepen hebben elk een eigen website, die via www.st-spider.nl is te bereiken.

Deelname in SPIder

Indien u actief wilt participeren in SPIder en de Koerier in de toekomst wilt ontvangen, kunt u zich aanmelden als deelnemer in SPIder bij:

Secretariaat Stichting SPIder

p/a Cantrijn Secretariaten

Postbus 2047, 4200 BA Gorinchem

tel.: 0183 - 62 00 66, fax: 0183 - 62 16 01

email: info@st-spider.nl, website: www.st-spider.nl.

Aanmelding kan ook via het aanmeldingsformulier op de website van SPIder: www.st-spider.nl.

Colofon

De SPIder redactie bestaat uit:

Renske Henzel, Niels Malotau, Maarten Wijsman.

Voor reacties en vragen m.b.t. de **SPIder Koerier** kunt u zich wenden tot:

Redactie SPIder Koerier, Renske Henzel

Luchthavenweg 81 234, 5657 EA Eindhoven

tel.: 040 - 252 52 92, fax: 040 - 257 21 95

email: renzel@visionconsort.nl

Indien u in de toekomst een herinneringsbericht wilt ontvangen over de datum van kopijsluiting, stuur dan een e-mail met "opname SPIder copylijst" naar Renske Henzel.

Informatie over SPIder is te vinden op de website:

www.st-spider.nl.

Voor reacties en bijdragen op de **SPIder website** kunt u zich richten tot:

Redactie SPIder web, Niels Malotau

email: niels@malotau.nl

Deze koerier kwam tot stand met medewerking van

- o Vision Consort
- o N R Malotau - Consultancy
